

Terugkoppeling n.a.v. vragen over het Vredekerkorgel en de eventuele verplaatsing

Januari 2025 , Zoetermeer, Aart Hak

Voorwoord

Medio 2023 is de Pelgrimskerk verkocht aan de Gereformeerde Gemeente Zoetermeer. Zij kerken nu in de Vredekerk. Tegelijkertijd met deze beslissing heeft de Gereformeerde Gemeente ervoor gekozen het Vredekerkorgel aan de Oosterkerk te gunnen. Dat is echt heel bijzonder. Weliswaar wordt vaak gezegd dat heel Nederland vol staat met orgels die worden aangeboden door kerksluiting. Maar zoek daar maar eens het geschikte orgel uit? En in welke staat is zo'n orgel? En wat kost zo'n orgel?

Het orgel van de Vredekerk is een goed (onderhouden) orgel. Het heeft genoeg stemmen en variatiemogelijkheden voor de gemeentezang. Ook heeft het orgel een moderne kast waardoor het inpasbaar is in de moderne Oosterkerk.

Om binnen de Oosterkerk tot het besluit te komen of we wel of niet het Vredekerkorgel in de Oosterkerk gaan plaatsen is er door de kerkenraad verzocht een draagvlakcommissie in te stellen. Deze commissie moet alle vragen en wensen die er leven in de gemeente inventariseren en zo mogelijk beantwoorden. Uiteindelijk zal deze commissie verslag doen aan de kerkenraad van hun bevindingen.

Deze commissie bestaat uit de volgende 10 personen.

- 2 jongeren 20-30 jaar	Marilene van der Slik en Riëlle van der Gouwe
- 2 ouderen 70+	Andries Riedijk en Rien van der Spek
- 1 kritisch gestemde gemeentelid	Rene Bos en Helmert van der Slik
- 2 positief gestemde gemeenteleden	Gerdina Suijker en Rick Gouderjaan
- 2 leden taakgroep Liturgie en Eredienst	Christel van der Knijff en Marten Heikoop
- 2 organisten	Aart Hak en Wim Gorissen

Rien van der Spek en Rene Bos hebben om verschillende redenen afgezien van verdere deelname in de commissie. Verder heeft Wilco Boonstra om persoonlijke redenen zijn plaats in de commissie afgegeven aan Wim Gorissen.

De draagvlakcommissiesamenstelling is goedgekeurd in de kerkenraadsvergadering van 23 januari 2024. Tevens is ermee ingestemd dat Aart Hak deze commissie zal voorzitten.

Tijdens de eerste vergadering van de draagvlakcommissie op 8 april 2024 is gevraagd aan de commissieleden om alle vragen die er zijn op te schrijven. Deze zijn vervolgens verzameld. En de opdracht vanuit de draagvlakcommissie aan de organisten was om op al deze vragen een antwoord te geven. Hier hebben zij zich voor ingespannen en hebben naar beste kunnen deze taak ingevuld. Er is met veel (vak)mensen gesproken om zodoende kennis en technische informatie te verkrijgen.

De gestelde vragen zijn niet 1 voor 1 behandeld en beantwoord. Er is een totaal verslag ontstaan waarin een bepaalde opbouw zit en waarin de vragen en antwoorden zijn verwerkt.

Dit rapport is geschreven door de organisten en daarmee niet een rapport van de draagvlakcommissie. Wij als organisten hebben geprobeerd transparant, duidelijk en volledig te zijn. Desondanks zullen er vragen overblijven die wij graag beantwoorden. Dit kan door ons te benaderen of door op de orgelinformatieavond (28 januari 2025) aanwezig te zijn en uw of jouw vraag te stellen. Iedereen is daar van harte welkom.

Zoetermeer, Januari 2025, Aart Hak

Waarom een ander orgel?

Reeds voor de bouw van de Oosterkerk was duidelijk dat we in de Oosterkerk een pijporgel zouden willen plaatsen. Dat blijkt uit de kerkenraadsverslagen van destijds maar ook o.a. uit de bouwkundige voorzieningen die gedaan zijn voor een orgelgalerij in de nis waar nu het kruis hangt. De te hoge vochtigheidsgraad in de pas gebouwde kerk en het ontbreken van financiële middelen waren de voornaamste redenen om plaatsing uit te stellen. Als tussenoplossing werd een digitaal huiskamerorgel aangekocht. Dit orgel bleek ongeschikt en is begin 2017 ingeruild voor het huidige orgel. Ondanks dat het huidige orgel in grote lijnen voldoet, komt het orgel ook dingen tekort. Het blijft immers een nabootsing van de werkelijkheid. En het heeft onnatuurlijk veel registers nodig om tot een klank te komen met draagkracht. Het is heel goed mogelijk dat de mening van de organisten en gemeenteleden kunnen (blijven) verschillen omdat er vanuit diverse invalshoeken naar wordt gekeken en geluisterd.

De organisten hebben altijd de mening gehad dat een echt pijporgel meerwaarde heeft voor de gemeentezang en muzikale invulling in de diensten. Daarom is er gezocht naar een geschikt instrument. In de afgelopen jaren zijn er verschillende orgels in beeld geweest en is op dat moment ook onderzocht of het betreffende instrument geschikt zou zijn voor de Oosterkerk. Alle keren hebben we met elkaar moeten concluderen dat dit niet het geval was. Wel was er vanuit de kerkenraad overeenstemming, dat we mochten blijven zoeken naar een geschikt pijporgel. Zonder enige garantie dat het er ook echt zou komen, dat dan weer wel.

Doordat we nu het orgel van de Gereformeerde Gemeente gegund hebben gekregen, worden we geacht serieus na te denken over dit Vredekerkorgel. Hiermee wordt de vraag “waarom een ander orgel” actueel. Het orgel van de Vredekerk is een goed (onderhouden) orgel en misstaat niet in de Oosterkerk. Het heeft genoeg stemmen en variatiemogelijkheden voor de gemeentezang. Het orgel past in de Oosterkerk qua klank en vormgeving.

Wat meet- en zichtbaar is, kan leiden tot verschil van inzicht en kennis over een pijporgel. Daarom moet er ruimte zijn voor verschillende opvattingen, waar in de gedachtewisselingen over het project rekening mee gehouden kan worden. We hopen als organisten dat er vertrouwen is, dat wij als organisten het goede voor hebben met onze gemeente. We zijn ook gedreven en enthousiast, maar beseffen wel degelijk dat er een breder draagvlak nodig is dan alleen onze mening en voorkeur. Elders in dit rapport is ook onze motivering toegevoegd, waarom wij vinden dat het Vredekerkorgel meerwaarde heeft voor onze Oosterkerk t.o.v. het huidige orgel.

De plaats van het Vredekerk orgel in de Oosterkerk

In de plannen die er waren voor de bouw van de Oosterkerk is rekening gehouden met het plaatsen van een pijporgel in de nis waar nu het kruis hangt. Hiervoor zijn reeds voorzieningen getroffen. Toen bleek dat er niet gelijk een pijporgel zou komen is de invulling veranderd en het grote kruis er opgehangen. Naast het feit dat het Vredekerkorgel te groot is voor deze plek zou het ook een gemis zijn als het kruis en ruime lichtinval hierdoor zouden verdwijnen. Daarom zijn we uitgekomen op de plek achterin de kerkzaal daar waar de zaal het hoogst is.

Het Vredekerkorgel is uitgedacht op een orgelbalkon. Dat orgelbalkon steunt op kolommen. De organist zal via een trap het orgel kunnen bereiken. Dit heeft nauwelijks verlies van zitplaatsen tot gevolg. Als het huidige orgel weg gaat, zal dat ook weer nieuwe zitplaatsen opleveren. Mocht in de toekomst er een galerij nodig zijn in de Oosterkerk dan is inderdaad een deel van de galerij al in beslag genomen. De inschatting is dat het Vredekerkorgel de plek inneemt van 10 tot 16 zitplaatsen op de galerij. Er is nog nader onderzoek nodig naar de draagconstructie in combinatie met de vloerbelasting van het orgelbalkon. Hiervoor is een overleg met de constructeur gepland.

Tijdens de dienst, als er maar één muzikant is, blijft wisselen van instrument uiteraard mogelijk. De afstand is iets groter dus het kost iets meer tijd. De huidige praktijk leert dat die “wisseltijd” er in de meeste diensten ruimschoots is. Het uitgangspunt is, dat in ieder geval in de ochtenddienst 2 muzikanten dienst doen, waardoor wisselen niet nodig is.

Akoestiek

Er zijn ook vragen gesteld over de akoestiek en hoe gaat het Vredekerkorgel klinken in onze Oosterkerk. Kort gezegd zijn er twee mogelijkheden om dit te weten te komen.

Als eerste: het orgel plaatsen en vertrouwen hebben in de kennis en kunde van de orgelbouwer. Hij zal na plaatsing het orgel her-intoneren en op stem brengen, geheel afgestemd op de kerkzaal van de Oosterkerk.

Als tweede: een onderzoek verrichten hoe het orgel gaat klinken in de Oosterkerk. Hiermee wordt ook mogelijk om het effect te meten van het orgelgeluid op zaal 4, waar gelijktijdig Perronmeetings gehouden worden.

Daarom is er contact geweest met de heer Jan Bril van GeluidBuro voor antwoorden. Hij heeft rond de bouw van de kerk in 2013-14 leiding gegeven aan het uitvoeren van een akoestisch onderzoek voor de kerkzaal van de Oosterkerk. Hierdoor zijn alle metingen en gegevens beschikbaar, die we nodig hebben om de geluidsvragen bij overplaatsing van het Vredekerkorgel in de Oosterkerk te kunnen beantwoorden.

Het bureau kan het volgende aanbieden. Het geluid van het Vredekerkorgel zal gemeten moeten worden tijdens bespeling van het instrument. Omdat onze kerkzaal niet verbouwd is na de ingebruikname kunnen de metingen die gedaan zijn in de Vredekerk verwerkt worden in het akoestisch onderzoek van destijds. Hieruit zal blijken:

- Of het orgel voldoende draagkracht heeft voor de gemeentezangbegeleiding;
- In welke mate registers van het orgel aangepast moet worden om binnen de kaders te blijven;
- Welk effect het geluidsvolume van het orgel heeft op de kerkzaal;
- Welk effect het geluidsvolume van het orgel heeft op zaal 4;
- Welke maatregelen er nodig zijn om gelijktijdig gebruik van kerkzaal en zaal 4 mogelijk te houden.

Uiteindelijk zijn al deze metingen om te zetten in een digitale weergave van het geluid van het orgel van de Vredekerk in de Oosterkerk. Dat kunnen we vervolgens in een "experience lab" gaan beluisteren. Dan horen we hoe het orgel van de Vredekerk klinkt in de Oosterkerk zonder dat het orgel al daadwerkelijk geplaatst is.

Het bespelen van het orgel (achter in de kerkzaal) tijdens de eredienst kan gevolgen hebben voor zaal 4. Het bedrijf GeluidBuro kan dit in kaart brengen. De huidige isolatiewaarde van de muur/achterwand is van een hoog niveau. Met de gedane geluidsmetingen kan bepaald worden wat de geluidsbelasting is op zaal 4. Uit dit onderzoek zal blijken of er extra maatregelen nodig zijn om overlast uit te sluiten. Als we gaan voor dit uitgebreide onderzoek, worden de kosten ingeschat op € 6.500/7.000. De kerkenraad zal moeten beslissen of dit onderzoek er moet komen en daarom zijn deze kosten niet meegenomen in de begroting.

Milieuregels uit het Activiteitenbesluit

Dit besluit heeft betrekking op geluidsmetingen die wel of niet overlast kunnen veroorzaken. In dit besluit blijven buiten beschouwing "het geluid ten behoeve van het bijwonen van godsdienstige of levensbeschouwelijke bijeenkomsten en lijkplechtigheden, alsmede geluid in verband met het houden van deze bijeenkomsten en plechtigheden". Hierdoor kunnen we de bestaande situatie handhaven. Pas als er klachten ingediend worden van omwonenden over langdurig geluidsoverlast boven een bepaalde waarde (50 dB) op ruime afstand van het gebouw kunnen we gemaand worden tot het maken van minder geluid. Vanwege de hoge isolatiewaarde van de buitenmuren en het wegblijven van klachten van omwonenden tot nu toe, zien de architect en GeluidBuro geen reden hier verdere actie op te verrichten.

Architect

Mark Bosman van architect Ros Roos heeft aangegeven dat wij niet verplicht zijn om hen bij de overplaatsing van het Vredekerkorgel te betrekken. Hij was reeds geïnformeerd over het orgelproject en dat was voldoende. Hij stelt het wel op prijs, als hij mee mag kijken en zijn advies mag geven.

Het financiële plaatje

Door gunning van het Vredekerkorgel aan de Oosterkerk is er geen aanschafprijs. De gedachte dat bij de aanschaf van het huidige orgel (2017) de gemeente om een bijdrage is gevraagd, is onjuist. Het orgel is betaald vanuit verschillende giften te weten: de helft van de verkoopopbrengst van het orgel van de Ichthuskerk, de inruilwaarde van het 1^e orgel in de Oosterkerk, een bijdrage vanuit het orgelfonds van de PGZ en een bijdrage van de Pelgrimshoeve. De kosten van het huidige orgel waren destijds bijna € 30.000.

Het huidige orgel is weliswaar pas 8 jaar oud, maar zal op den duur ook vervangen moeten worden. Voorstelbaar is, dat het huidige orgel maximaal 25 jaar meegaat. De vervangingswaarde voor een nieuw instrument over 17 jaar is moeilijk in te schatten, maar op dit moment kost een gelijkwaardig instrument al tussen de € 35.000 en de € 40.000. Ook voor deze aanschaf zal geld gereserveerd of aan de gemeente gevraagd moeten worden.

In de begroting zijn de kosten maximaal opgenomen. Besparingen zijn mogelijk door:

- vrijwilligers in te zetten voor werkzaamheden onder begeleiding van de orgelbouwers. De verwachting is dat er vrijwilligers beschikbaar zijn en daarom is deze besparing meegenomen in de begroting;
- het verzorgen van maaltijden door gemeenteleden voor de werklui (wel of niet tegen vergoeding);
- het - om niet - aanbieden van een locatie waar de werklui zich kunnen terugtrekken en overnachten.

De laatste 2 opties kunnen een besparing opleveren van € 10.000 tot € 12.000.

Er is een post onvoorzien opgenomen van € 10.000. Bij mogelijke overschrijding van deze post worden de kerkrentmeesters vooraf benaderd door de orgelcommissie. De kerkrentmeesters bepalen of deze uitgave wel of niet zal worden gedaan.

Bedragen zijn gebaseerd op loon- en materiaalprijzen van 2024, inclusief BTW. Daarom is ook weergegeven hoe de uitgaven zijn bij een prijsstijging van 4% per jaar voor de komende 2 jaar.

Begroting verplaatsing van het orgel van de Vredekerk naar de Oosterkerk

Bedragen gebaseerd op lonen en materiaalprijzen van 2024. Incl. BTW

Uitgaven	Bedrag	Informatiebron
Aanschaf orgel	0	Vredekerk
Verplaatsing orgel	56023	Boogaard
Her-intonatie	9129	Boogaard
Aanpassing windvoorziening	11465	Boogaard
Aanbrengen Orgelbordes incl. wenteltrap	15000	Gerard Bac
Aanleg/aansluiting elektrische leidingen/krachtstroom	3000	Gerard Bac
Verblijfkosten incl. eten	12000	Boogaard
Verzekeringen vrijwilligers	0	Stoffel de Ronde
Steigerwerk Huren	700	Verhuurbedrijf
Aanpassing constructie (geschat)	10000	Gerard Bac
3D impressie	0	Janine Otten
Onvoorzien	10000	Aart Hak
Besparing door beschikbaar stellen 1-2 vrijwilligers	-6110	Boogaard
Besparing door verzorgen maaltijden		
Besparing door aanbieden overnachtingslocatie		

=====

121207

loon- en materiaalkostenstijging 1e jr 2025

126055

loon- en materiaalkostenstijging 2e jr 2026

131097

Inkomsten	Bedrag	Informatiebron
Opbrengst huidige orgel	10000	Stolk Orgels
Toezegging HGSBFN (stichting Nalatenschappen)	50000	HGSBFN
Orgelfonds Oosterkerk	10000	stand 31-10-24
Aanvraag ****	6000	nog te doen
Aanvraag PGZ financiering Orgelbordes	25000	gedaan juli 2024
Werving onder liefhebbers/ondernemers	15000	nog te doen
Oosterkerkgemeente middels extra acties/collectes	7500	
Nog nader uit te zoeken fondsen	7597	
Aanvraag Solidariteitskas PKN		

=====

131097

Toelichting op de inkomsten

Opbrengst huidige orgel:

- Dit is een verwachte opbrengstprijis ingeschat door degene die ons het orgel destijds verkocht heeft.

Toezegging HGSBFN:

- Deze stichting heeft een toezegging gedaan van € 50.000 specifiek voor dit project. Bijgevoegd is de schriftelijke toezegging van de stichting.

“Enige maanden geleden is aan het bestuur van de Hervormd-Gereformeerde Stichting tot Beheer van Fondsen en Nalatenschappen (HGSBFN) - verder te noemen: “de stichting” - gevraagd of de stichting bereid is om financiële ondersteuning te bieden met betrekking tot de verwerving en installatie c.a. van een kerkorgel voor de Oosterkerk te Zoetermeer.

In haar vergadering van 1 februari 2024 heeft het bestuur van de stichting besloten om daartoe een bedrag van ten hoogste € 50.000,00 (zegge: vijftigduizend euro) beschikbaar te stellen. Benadrukt wordt dat deze toezegging een maximaal te verstrekken bedrag betreft. Met andere woorden: het bestuur van de stichting gaat ervan uit dat er nog andere fondsen en giften zullen worden ontvangen. Indien die gelden voldoende zijn voor de verwerving en installatie c.a. van het orgel zal van deze toezegging niet of voor een lager bedrag gebruik worden gemaakt.

Het bestuur is van oordeel dat deze toezegging past binnen de bepalingen van de statuten van de stichting. In dit verband wijst het bestuur erop dat de stichting in het verleden substantiële bedragen heeft betaald voor de aanschaf van het huidige orgel, de keuken van de Oosterkerk, etc. Aldus valt niet licht in te zien waarom voornoemde toezegging enige strijd zou opleveren met de statutaire bepalingen, nog afgezien van het feit dat bestuur slechts in rechte verplicht is verantwoording af te leggen ten aanzien van haar beleid en besluiten.

Namens het bestuur van de stichting, Mr. J.A. de Swart Penningmeester”

Orgelfonds Oosterkerk:

- Dit fonds is gevuld met giften voor het Vredeskerkorgel die al zijn ontvangen en de jaarlijkse reserveringen voor de huidige muziekinstrumenten.

Aanvraag **** :

- Het voornemen is de komende jaren ieder jaar een aanvraag te doen bij dit fonds. Het is denkbeeldig dat dit bedrag ons beschikbaar wordt gesteld gezien het verleden.

Aanvraag PGZ financiering orgelbalkon:

- Bij het College van Kerkrentmeesters van de PGZ is 17 juni 2024 een aanvraag ingediend met de vraag of zij de (uitgestelde) investering willen doen voor het plaatsen van een orgelbalkon. Dit balkon moet dan als onderdeel van de galerij gezien worden. Voor deze galerij zijn reeds bouwkundige voorbereidingen getroffen tijdens de bouw. Om tot een besluit te komen beschikken zij wel graag over een positief kerkenraadsbesluit voor plaatsing. Eerder zal deze aanvraag niet worden beantwoord.

Werving onder liefhebbers/ondernemers:

- Op basis van peilingen en gesprekken wordt het werven van dit bedrag bij deze doelgroep mogelijk geacht.

Oosterkerkgemeente middels extra acties en collectes:

- Bij positief besluit van de kerkenraad voor plaatsing is het goed dit te ondersteunen door ook gemeenteleden de kans te geven hiervoor te geven. Want die zijn er. Dit kan via een extra actie. Of het invoeren van een vierde collecte gedurende een bepaalde periode. De Kerkbalans en de voor- en najaarsactie zullen niet worden benut om geld te werven. Op dit moment wordt vanuit de Kerkbalansopbrengst alleen de jaarlijkse dotatie aan het onderhoudsfonds gedaan.

Nog nader uit te zoeken fondsen:

- Met dit opgenomen bedrag is de begroting sluitend. We dienen deze fondsen nog te selecteren en te benaderen. Het is moeilijk geld te werven zonder positief besluit van de kerkenraad voor plaatsing van het Vredekerkorgel.

Aanvraag solidariteitskas PKN:

- We gaan de uitdaging aan, als dat nodig is, een aanvraag te doen bij de PKN.

Zoals gezegd moeten nog meerdere fondsen benaderd worden om de begroting sluitend te krijgen. Voor de geldwerving van de ontbrekende gelden wordt op dit moment rekening gehouden met een periode van 2-3 jaar om het geld toegezegd en/of binnen te krijgen. Na positief besluit van de kerkenraad (voor plaatsing van het Vredekerkorgel) gaat de nog op te richten orgelcommissie met deze geldwerving aan het werk.

Op basis van wat we nu concreet weten, kunnen we stellen, dat ongeveer 50% van de begroting gedekt is. Het is voorstelbaar, dat de kerkenraad vertrouwen in de orgelcommissie zal moeten uitspreken, dat zij de komende 2-3 jaar met werving de resterende 50% ook binnen zullen halen.

Een meerdere keren gehoorde opmerking is dat we ons geld beter en nuttiger kunnen besteden dan het uit te geven aan dit pijporgel. Ten diepste geldt zo'n beoordeling voor iedere uitgave in de Oosterkerk. Of dat nu de nieuwe meubels en stoelen zijn óf verbouwing van de bovenzaal óf de uitgaven aan Perron. Iedereen heeft zo zijn eigen gedachten bij uitgaven en doelen. En iedereen maakt zijn eigen afweging waaraan te geven en hoeveel. Daarom willen we de gemeenteleden de vrijheid en mogelijkheid bieden om te geven waarvoor ze willen. Op voorhand zeggen dat "we als gemeente zelf" geen geld aan een orgel mogen uitgeven en daarmee geen mogelijkheid bieden om te geven, is daarmee in strijd. We kunnen niet om het feit heen, dat er mensen specifiek voor dit doel hebben gegeven en/of gaan geven. In de begroting is zichtbaar dat delen gefinancierd worden uit bijv. het orgelfonds, een subsidie of nalatenschap. Deze gelden zijn enkel en alleen voor dit project geschonken, aangewezen en/of nagelaten.

Een andere opmerking is "dat de financiën van onze kerk onder druk komen bij aanschaf van een nieuw orgel. We hebben nog een kerkgebouw en pastorie af te lossen". De kerk en pastorie zijn eigendom van de PGZ en de aflossing op leningen is daardoor een verplichting van de PGZ en niet van de Oosterkerk. De jaarlijks rentesom voor de lening op de pastorie dienen wij wel elk jaar te betalen en die bedraagt € 6.134. Echter die lening wordt

afgelost vanuit de opbrengst van de Pelgrimskerk. Dat betekent ook, dat de jaarlijkse rentesom komt te vervallen na aflossing. En zo houden we geld over voor iets anders.

Onderhoudskosten

Volgens de orgelbouwer is het orgel technisch in orde en is er geen groot onderhoud nodig op dit moment en in de nabije toekomst. Desondanks dienen we toch een fonds op te bouwen om toekomstige grote uitgaven op te vangen. In de Oosterkerk zijn we dit gewend. We doen dit al voor het gebouw (€ 7.500 per jaar), voor de pastorie (€ 5.000 per jaar), voor alle computers/beamers en aanverwante zaken (€ 2.500 per jaar). Dit gaan we ook voor het orgel doen. Ieder jaar zal een dotatie worden gedaan aan het onderhoudsfond Orgel. De VKB, Vereniging Kerkrentmeesterlijk Beheer, van de PKN geeft hiervoor richtlijnen. Dan komt de dotatie ongeveer uit op € 2.250-2.500 per jaar (nu € 600 per jaar). Hiervan wordt een deel gespaard en een deel uitgegeven aan onderhoud en stembeurten.

Toekomstvisie op de muziek en gebruik muziekinstrumenten in de Oosterkerk

Allereerst heeft deze vraag te maken met beleid voor de toekomst van onze wijkgemeente. En beleid wordt besproken en bepaald in en door de kerkenraad. Daarom dient deze vraag gesteld te worden aan de kerkenraad. Desondanks is deze vraag wel aan de organisten gesteld. Het past dan ook om hierop onze visie te delen.

In onze erediensten neemt het orgel een wezenlijke en bepalende plaats in bij de begeleiding van de samenzang. In de afgelopen jaren heeft de muzikale ontwikkeling in onze diensten niet stilgestaan en dat zal de komende jaren ook zo zijn. De gemeentezangbegeleiding met orgel en vleugel heeft aan de gemeentezang een nieuwe dimensie gegeven.

Als we kijken naar de huidige praktijk dan hebben we van de ruim 110/115 diensten per jaar er slechts 11 waarin het orgel helemaal geen rol heeft. Dat zijn de maandelijkse Hart4You diensten. In alle verdere diensten heeft het orgel een bepalende rol. De ontwikkeling van de muziek en de wijze van begeleiden zal de komende jaren niet stil staan, maar het is duidelijk dat het orgel als instrument zijn plaats heeft en zal houden.

Op de wijkavond gehouden op 19 maart 2024 was ook de liturgie in de Oosterkerk onderwerp van gesprek. Duidelijk was dat door de aanwezigen aangegeven werd, dat de psalmen gezongen moeten blijven worden. Dit pleit voor een blijvende rol van het orgel in de eredienst. De combinatie vleugel en orgel wordt erg gewaardeerd door velen. Samenzangbegeleiding met een band/combo wordt vooralsnog niet gezien als regulier.

Zonder beschikbare muzikanten klinkt geen enkel instrument. De praktijk is dat de organisten zich verantwoordelijk voelen voor de samenzangbegeleiding in de eredienst en zich hiervoor beschikbaar stellen. Het organistenrooster is altijd dekkend voor het hele jaar. Iedere dienst vraagt iets van een muzikant in voorbereidingstijd (1/1,5 uur per dienst) en beschikbaarheid (ook in vakanties). Dat is niet vanzelfsprekend. We zien ook dat het moeilijk is om naast een organist ook een pianist in te zetten in iedere dienst. Dit wordt nog lastiger als er iedere dienst een combo ingezet moet worden.

Conclusie is dat we altijd terug kunnen vallen op een beschikbare organist om de lofzang gaande te houden. Zowel in de ochtend- als ook in de middagdiensten. Het orgel zal zijn plek in de dienst blijven behouden in afwisseling of samen met de vleugel.

Mocht in de toekomst blijken dat we organisten van buitenaf nodig hebben, dan zal het veel uitmaken welk instrument we beschikbaar hebben. Dat is reeds gebleken. Met het Vredekerkorgel in onze kerk zullen gastorganisten graag komen spelen.

Bijlage

Waarom vinden de organisten dat het Vredekerkorgel meerwaarde heeft voor onze Oosterkerk t.o.v het huidige orgel

Hieronder spreken de 4 organisten voor zichzelf om hun bezieling weer te geven in het begeleiden van de samenzang en om de motivatie en meerwaarde van het Vredekerk orgel te benoemen.

Wilco Boonstra:

Bij de mogelijke keuze voor een echt pijporgel boven het bestaande elektronisch orgel spelen meerdere aspecten een rol. Globaal zijn deze te onderscheiden in rationele en emotionele aspecten. Maar graag wil ik ook mijn persoonlijke gedachten hierover delen.

Rationele overwegingen

- Het aangeboden pijporgel is voor orgelbegrippen relatief jong en verkeert in goede staat. De klavieren spelen licht en direct. Hierdoor is het goed en prettig te bespelen. Er is een goede verbinding tussen de organist en het instrument.
- Het orgel van de Vredekerk heeft een groot aantal “stemmen”. Hierdoor zijn er veel verschillende combinaties van klankkleuren te maken. Het kan dus heel gevarieerd klinken zowel zeer zacht, maar ook heel luid als dat nodig is.
- Het orgel heeft geen klassiek uiterlijk en past daarom visueel goed in een modern kerkgebouw als de Oosterkerk.
- Het elektronisch orgel heeft een beperkter dynamisch bereik dan het pijporgel van de Vredekerk. Het elektronisch orgel kan bij een gering aantal kerkgangers soms te hard klinken, terwijl het bij een afgeladen kerk in volume te kort komt. Vanachter de speeltafel is dan het orgel soms niet eens te horen, terwijl alle registers open zijn. Het Vredekerkorgel kan zachter en harder klinken, zonder dat het in het laatste geval als te hard wordt ervaren. Bovendien zit je als organist als het waren “in” het orgel. De speeltafel bevindt zich onder het hoofdwerk (de grootste kast), met achter je het rugwerk (de kleinere lagere kast). Hierdoor is zowel het orgel als de gemeentezang goed te horen.
- Een echt pijporgel zal ook aantrekkelijker zijn voor derden om de kerk te huren voor een concert. Denk aan koren en andere muziekgezelschappen. Een uitvoering met een elektronisch orgel wordt doorgaans niet als passend beschouwd.

Emotionele overwegingen

- Een pijporgel is “echt”. Het is origineel en uniek. Elk pijporgel heeft een eigen geluid en karakter. Het geluid is niet statisch. Afhankelijk van temperatuur en luchtvochtigheid klinken de pijpen altijd weer een fractie anders. Hierdoor “leeft” een pijporgel. Net als een piano, viool en elk ander instrument moet het af en toe gestemd worden. Door al deze aspecten klinkt een orgel iedere zondag weer uniek.
- Als musicus beleef je de muziek op een echt instrument veel intenser. De interactie met een authentiek instrument geeft een zekere bevlogenheid. Hierdoor ontstaat er meer verbinding met de muziek en met de begeleiding van de samenzang.

- Voor het enthousiasmeren van zowel ervaren als beginnende organisten is het spelen op een echt pijporgel een absolute must. Zelf heb ik ervaren dat ik het orgelspelen pas echt leuk begon te vinden toen ik na een aantal jaren in de kerk orgel kreeg, in plaats van op een elektronisch orgel op de muziekschool. Zeker met zo'n uitgebreid orgel als dat van de Vredekerk biedt dat perspectief op het aantrekken van nieuwe organisten, zowel nu als in de toekomst.

Persoonlijke motivering

Orgelspelen is iets wat in mijn familie zit. Ik ben geboren in Friesland, mijn ouders zijn van Groningse komaf. Bij ons thuis klonk vaak het orgel: mijn moeder was al sinds haar 15^e organist en dat gold ook voor haar broers. Ik kroop als kind vaak achter het orgel en toen ik een jaar of negen was, ging ik echt op orgel. Eerst bij de plaatselijke muziekschool, in een zaaltje met een elektronisch orgel. Ik had een inspirerende docent, de bekende Groningse organist Piet Wiersma. Hij leefde voor het orgel. Vanaf mijn 13^e kreeg ik les in de kerk, op een echt pijporgel. Vanaf dat moment begon de muziek voor mij pas te echt te leven. De taaiere orgelwerken die ik had doorgeploeterd, vielen op hun plek in de kerk, op een echt pijporgel in een kerkzaal met bijbehorende ambiance.

Ondertussen speelde ik thuis ook vaak de psalmen en gezangen uit het Liedboek voor de Kerken. Toen ik 15 jaar was, begeleide ik mijn eerste kerkdienst. Ik mocht invallen voor een oom die organist was in een klein dorpskerkje in het Groningse Visvliet. Het was een bijzondere ervaring: spannend, maar ook bemoedigd om te ervaren dat je samen tot Gods eer mag zingen en musiceren.

Toen ik 16 was, werd ik als organist gevraagd voor de Hervormde Kerk in mijn geboortedorp Augustinusga. Het was een kerk uit de 15^e eeuw, met een orgel uit 1883. De kerkelijke gemeente was relatief klein, maar zingen deed men er vol overgave. De mensen hadden er moeite mee om over hun innerlijk geloofsleven te spreken, maar in het zingen konden ze zich uiten. En dat was wat mij altijd diep raakte. Hoe je in de samenzang Gods lof kunt bezingen, of je diepste verdriet. Er zijn psalmen en liederen voor alles wat we in ons leven meemaken. Het voelt bijzonder om daar aan te mogen bijdragen.

Na mijn studietijd ben ik gaan wonen in Rijswijk. Mijn vrouw en ik gingen daar naar de Oude Kerk, waar Hennie Heijkens als cantor-organist was aangesteld. Een zeer bevlogen organist en dirigent. Af en toe mocht ik daar ook invallen. Er bevond zich een prachtig Reichner-orgel uit 1786. Om daar te mogen spelen was een muzikaal feest. Ook de belangstelling van de gemeenteleden voor de muziek in de eredienst was hartverwarmend. Orgelspel en koormuziek werd er erg gewaardeerd.

In 2015 kwamen Elise en ik in Zoetermeer wonen. Sinds eind 2018 ben ik organist in de Oosterkerk. Ik ben dankbaar dat ik op deze manier een bijdrage kan leveren aan de erediensten. Tijdens het zingen voel ik de interactie tussen orgel en samenzang. Het is geweldig om dit gezamenlijk te mogen doen tot eer van Hem.

Tijdens de Open Monumentendag een aantal jaar geleden, kwam ik in de Vredekerk. Daar werd het orgel bespeeld. Ik raakte aan de praat met de organist en even later zat ik achter de klavieren. Het was geweldig om weer eens op een echt pijporgel te spelen. En wat voor een orgel! Na een half uur spelen ging er opeens door me heen: als we toch zó'n instrument in de Oosterkerk zouden kunnen krijgen. Dat zou toch fantastisch zijn!

Maar ik besepte me ook direct dat dit hoogstwaarschijnlijk bij een droom zou blijven: een orgel van dit kaliber kost een vermogen om nieuw te bouwen en als gebruikt orgel komen ze maar zelden beschikbaar. En ook dan zijn ze nog erg kostbaar. Toen er dan vorig jaar geluiden kwamen dat uitgerekend het orgel van de Vredekerk ter beschikking zou kunnen komen van de Oosterkerk, was dit als een droom die uitkomt.

In de Oosterkerk verwacht ik dat dit orgel volledig tot zijn recht zal komen. Het kan lieflijk en zacht spelen, tijdens liederen waar dit toepasselijk is. Maar het kan ook de gemeente meevoeren tijdens de jubelende Paasliederen, als de kerk afgeladen vol zit. In gedachten hoor ik het "U zij de glorie" al klinken, terwijl een trompettist staande op het orgelbordes een prachtige tegenstem speelt. Gelijktijdig laat Wim de vleugel klinken, en wie weet welke

instrumenten er nog meer zullen meedoen. Het lijkt me geweldig om zo met elkaar de lofliederen te laten klinken.

Wat mij betreft gaan we vol voor dit orgel!

Wim Gorissen:

1. In onze erediensten neemt het orgel een wezenlijke en bepalende plaats in bij de begeleiding van de samenzang. In de afgelopen jaren heeft de muzikale ontwikkeling in onze diensten niet stilgestaan en dat zal de komende jaren ook zo zijn. Duidelijk is daarbij dat het orgel als instrument zijn plaats heeft en zal houden. Het is daarom relevant om na te denken over de ontwikkeling van het instrument zelf.

2. Je vervangt de tafels en stoelen in de ontmoetingsruimte niet pas op het moment dat je er letterlijk doorheen zakt. Je denkt na over de ontwikkeling van een ruimte/gebouw en de waarde die bepaalde investeringen toevoegen. Dat geldt ook voor instrumenten en de manier waarop deze bijdragen aan de inrichting van de Oosterkerk en de manier waarop wij gemeente zijn en met elkaar onze diensten invullen en beleven.

3. Een akoestisch instrument geeft op alle fronten meer beleving dan een digitaal instrument. Voor de bespeler, toehoorders, zangers, gemeente. Een akoestisch instrument is letterlijk en figuurlijk meer aanwezig en "leeft" daardoor. Illustratief is het beeld als we de vleugel op het podium zouden vervangen voor een keyboard. Dan is per definitie de beleving van (een groot deel van) het instrument weg. Dat geldt voor wat je ziet en wat je hoort.

4. Voor mij is muziek (musiceren) een krachtige en inspirerende manier om invulling en uiting aan geloof en gemeente zijn te geven. Het kunnen en mogen begeleiden van diensten en (samen)zang is een voorrecht. Instrumenten die dat ondersteunen en die daartoe inspireren zijn onmisbaar.

Het orgel van de Vredekerk zie ik als grote mogelijkheid (kans die we niet moeten laten liggen) om in de Oosterkerk het instrument orgel een stap door te ontwikkelen en een aanvullende stap te zetten in beleving van muzikaliteit, zang en samenzang in onze kerk en kerkdiensten.

Aart Hak:

Al vanaf jongs af aan was ik altijd bezig met het orgel. Destijds stond nog in iedere woonkamer van een "kerkgezin" een orgel. Maar pas op mijn 12^e kreeg ik mijn eerste orgelles. Ons gezin maar ook mijn orgelleraar waren destijds lid van de Vredekerk. Regelmatig kwam het voor dat ik orgelles kreeg in de Vredekerk en dat ook nog op het orgel waar we het nu over hebben. Het orgel was toen nog niet zo oud en zomaar erop spelen was haast onmogelijk. Daarom was orgelles krijgen op dit orgel iets speciaals. Met name het vrije spel daarna. Het heeft op mij een onuitwisbare indruk gemaakt. Dat nu juist dit orgel aan onze gemeente is geschonken is voor mij echt heel bijzonder. Diep dankbaar ben ik de Ger.Gem welke keus zij hierin hebben gemaakt.

Inmiddels ben ik bijna 30 jaar organist in onze gemeente. Begonnen in de Ichthuskerk op een pijporgel, gevolgd door de Pelgrimskerk op een pijporgel en nu dan de Oosterkerk op een digitaal orgel. De gemeentezangbegeleiding heeft vanaf de eerste dienst mijn hart. Het is voor mij, naast een inspanning, ook een voorrecht om het te mogen doen. Het dienend bezig zijn, inspelend op de liedteksten die we zingen en rekening houdend met wat de dienst ons brengt. Het kan mij diep raken hoe we de liederen zingen en hoe de muziek

daaraan bijdraagt. Meewerken aan de lofzang gaande houden is zoiets bijzonders. Des te meer omdat we daarmee ook eer en eerbied brengen aan God in de hemel. Dat vraagt wat van een organist.

Maakt het dan uit op wat voor instrument we spelen? Voor mij wel. Een mechanisch orgel “leeft” en geeft natuurlijke klanken en heeft een natuurlijke draagkracht. En dat moedigt je aan om er als organist iets moois ervan te maken. Met verschillende mogelijkheden van registreren reageren op de liedteksten, de emotie en de sfeer. Ongetwijfeld dat veel mensen dat nu ook zullen ervaren met het digitale instrument. Toch ben ik ervan overtuigd dat we de samenzang naar een ander en hoger niveau tillen met het orgel van de Vredekerk. Ook in combinatie met de vleugel. Ons gebouw heeft een prachtige akoestiek waardoor de klanken de ruimte krijgen om te klinken als muziek in de oren. Daar geloof ik in. Dit alles tezamen geeft mij de vrijmoedigheid om te zeggen dat het orgel van de Vredekerk een duidelijke meerwaarde heeft.

Johan van Oeveren:

Als organist van deze gemeente, (zo’ n 40 jaar) zie ik door de tijd heen dat er heel wat veranderd is binnen de kerkmuziek zoals wij die nu kennen. Zeker als ik terug kijk toen ik nog orgel studeerde en directie aan het conservatorium van Utrecht. Mijn docent orgel en kerkmuziek zei toen (dat was in de jaren 60/70) de kerkmuziek zal sterk gaan veranderen. Inmiddels zien we dat om ons heen gebeuren. Toch is het mooi omdat ik ook direct betrokken ben geweest bij de restauratie van een historisch orgel uit de 17^e eeuw dat het orgel nog steeds belangstelling geniet.

Was het eerst begeleiding in Zoetermeer van de psalmen zonder veel uitstapjes op muzikaal terrein, zijn het nu 5 verschillende bundels waaruit gezongen wordt. Altijd hebben we het voorrecht gehad om een pijporgel als begeleidingsinstrument te hebben wat de stimulatie van goede gemeentezang een extra dimensie geeft.

Het akoestische geluid versterkt de menselijke stem. Wel betekent het voor ons als organisten een vakkundig gebruik van een pijporgel. Waarmee we ons nu redden is een redelijk alternatief, echter het weegt niet op tegen een echt pijporgel.

Denk aan de draagkracht van een digitaal geluid of geluid wat geproduceerd wordt door lucht.

Bijv. Een fluit register digitaal draagt niet maar geeft een piepend geluid. Dat van een pijporgel is een dragende toon.

Anders gezegd: het eerste is een dode toon en het tweede een levende toon, voortgebracht door lucht.

Visueel is er natuurlijk ook wat voor te zeggen. De aanblik van een set speakers aan de muur of een mooi orgelfront. Het oog wil ook wat.

Orgelland lijkt wel een eiland: orgel mensen oriënteren zich voornamelijk in orgelland. Daarom kijk over grenzen heen ook voor gemeenteleden. Kunt u zich voorstellen een pianorecital in het Concertgebouw met een surrogaat instrument? Ook voor een violist is en blijft de klassieke viool het criterium.

Daarom pleit ik als musicus voor een echte natuurlijke klank te kiezen boven surrogaat.